Sara Lidman: Tal vid opinionsmöte mot svensk atombomb

Talare
Sara Lidman
Författare

Datum
16 oktober 1958

Omständigheter
Manuskript till artikel om Bofors, atombomben m.m.

Ur Sara Lidman-arkivet på Umeå universitetsbibliotek.

Det är orätt att fälla atombomber.

Det är orätt att hota med atombomber.

Det är orätt att tillverka atombomber.

Om vi skaffar oss atombomber så godtar vi att sådana vapen användes på jorden

Atombombens effektivitet – jag säger att det är orätt att något i världen har en sådan effektivitet i att dräpa.

Vi kan inte skapa en levande fjäril, inte ett grässtrå kan vi åstadkomma – ska vi då vara till den grad förmätna att vi laborerar med utsläckandet av allt liv, som om vi vore odödliga själva, eller gudar i stånd att bolla med jorden och bjuda fjärilar och gräs att åter varda ur atomaska. Dessa vapen är alldeles för effektiva i att dräpa, i att förstöra själva betingelserna för liv – det tillkommer inte en generation av människor att försvära sig åt en sådan effektivitet.

Vi borde komma ihåg att vi är människor. Vi borde se oss omkring i naturen en smula och betänka de vidunderliga processer som driver fram grässtrået, fjärilen, fostrets ögon. Om ett barn föds utan ögon, kan ingen människa göra ögon åt det barnet. Vi kan göra så litet när det gäller att rätta en missbildning, att återställa en rubbad balans i naturen, vi är till den grad ineffektiva i att bygga upp att vi inte borde anse oss ha råd att bli så sataniskt effektiva i att förstöra. Vi

begår en kosmisk orätt om vi skaffar oss käarnvapen.

De som förordar kärnvapen för Sveriges del säger ofta att vi som motsätter oss sådana vapen tror att vi därmed kan köpa oss oskyldighet, medan vi i hemlighet räknar med att någon annan stat skall försvara oss med atombomber. Men vi tror inte att vi kommer undan något ansvar genom att säga nej till atombomben.

Hur skulle någon svensk, vare sig han är försvarsvän eller pacifist kunna känna sig oskyldig när vi vet hur människorna svälter i andra delar av världen.

Professor Tingsten yttrade i ett tal på Ultuna i våras: "Det går inte som vissa företrädare för pacifistiska tankegångar tycks mena att begära utträde ur världshistorien, att be om permission från omvärlden."

Men vi pacifister menar inte alls att begära utträde ur världshistorien, tvärtom vill vi vinna inträde i den, vi vill vara med om att utforma en syn på världen som skall ge världshistorien en annan karaktär. Vi vill inte be om permission från omvärlden, vi vill komma i kontakt med den. *Omvärlden* är för oss hela jorden, det betyder att vi också anser Sverige vara en del av omvärlden för andra stater. Vi är en del av den omvärld Cypern, Baltikum eller Sydafrika kan tänka på när dessa folk säger *omvärlden*. Vi vet att dessa länder har det fruktansvärt – och vi tror inte att atombomber kan lätta förtrycket, ge dem mat, lära dem läsa.

Angående Sverige och vapentillverkning måste jag läsa några utdrag ut Stockholms-Tidningens ledare av den 14 oktober med rubriken "Kanonerna, Bofors och Vi".

I och för sig är det bara bra att man inte köper så många kanoner som förr, men för folket i Karlskoga och arbetarna vid Bofors har saken två sidor, skriver Stockholms-Tidningen. För dem betyder minskade kanonköp arbetslöshet och kris.

Med en parallell som i detta sammanhang måste betecknas som lättsinnig skriver ST att Bofors torde väl – med undantag kanske för Garbo och "skål" – vara mera välkänt ute i världen än något annat svenskt ord. För många måste det därför ha kommit som en chock att ett företag av denna klass – alltså en företeelse i klass med "skål" – ser sig nödsakad inskränka driften och permittera

ett antal arbetare.

Det är emellertid, skriver tidningen lugnande, ingen anledning att låta sig gripas av panik, och det har bolagsledningen inte heller gjort. Den ropar inte på tullskydd och statsunderstöd utan lovar att komma tillbaka med friska krafter om något år. Detta inger förtroende, och det verkar som om även de anställda hade kvar sitt förtroende till bolaget. Anledningen härtill är att man ser nedgången i krigsmaterieltillverkningen som ett övergående fenomen. Försvaret i alla länder genomgår en omställningskris och vapnen i en generationsväxling. Det nya är visserligen inte riktigt färdigt, men i väntan på det vilar man på hanen, skriver ST.

Från Napoleon till Hitler har kanonerna utdelat de hårdaste slagen i de flesta krig. Nu kommer raketerna in i krigshistorien med två absoluta nyheter: atomstridsmedel och de elektroniska hjälpmedlen, fortsätter Stockholms-Tidningen som konstaterar att vi i Sverige varit ganska sena att dra konsekvenserna av denna generationsväxling. Därvid har Bofors ooh försvaret syndat något, regeringen och allmänheten dock mest.

Stockholms-Tidningen framhåller att Bofors framtid angår oss alla i dubbel bemärkelse. Jag citerar: "Dels behöver vi denna fabrik i händelse av krig och dels sätter svensk opinion vissa gränser för dess verksamhet. Många anser det opassande att ett land som vårt överhuvud taget säljer krigsmateriel, speciellt om det framgår att det försålda skall komma till användning. Ännu flera – ja de flesta – anser det olämpligt att sälja till 'aggressiva' stater, varvid dock aggressiviteten vanligen bedöms mer efter känsloskäl än efter fakta. Tyvärr kan vi inte hindra exempelvis Sovjet eller Tjeckoslovakien att leverera i stället för oss. Inte heller kan vi hindra krigsindustrin att sätta upp en fabrik i ett mera skrupelfritt land än vårt. Däremot kan vi hindra svenska firmor att sälja och svenska arbetare att tillverka kanoner åt opassande kunder, och efter att ha gjort detta känner vi oss tillfreds med vårt samvete"

Det må man kalla ett anspråkslöst samvete.

Vilka länder avser artikelförfattaren med "opassande kunder"? Sovjet frågar väl inte efter Boforsmateriel?

En annan fråga till den det vederbör. Om Bofors skulle dra sådana konsekvenser

av den s.k. generationsväxlingen att den beslutar sig för att helt lägga om driften inte från kanoner till atomstridsmedel utan från kanoner till jordbruksredskap – tror ni att det skulle minska arbetarnas förtroende för bolaget? Tror ni att de mindre gärna skulle stå vid maskiner som tillverkade traktorer och grävskopor och mjölkningsmaskiner – dessa redskap som det råder en sådan skriande brist på här i världen. Kära Bofors, använd era friska krafter till att tillverka saker som människor behöver för sina liv.

Ingen människa *behöver* atomstridsmedel.

Vi är ju ett fritt land, snart sagt varje dag får vi läsa i pressen att vi har västerländska ideal som vi bör värna. Men är det inte på tiden att dessa ideal vidgas till att innefatta någon omsorg om de svältande folken. Om indierna kunde läsa våra svenska tidningar, läsa vilka effektiva mordredskap som rekommenderas för att värna den svenska friheten, den svenska moralen i Sverige, om de kunde läsa om vår blygsamhet som kläder sig i sådana här vändningar "Sverige är ett litet land, vi ska inte spela världssamvete utan se till att vi håller barbarerna borta från våra gränser" – å, de vackra indierna skulle skämmas å våra vägnar.

Vi *är* ett benånat, fritt land. Men vi förverkar vår frihet om vi piskar fram en sådan rädsla för att mista den att vi bara säger och tänker att vi måste värna vår frihet att tala fritt om vår frihet att hävda vårt oberoende och vår frihet att visa dem som hotar vår frihet att vår frihet att dräpa och dö för vår frihet den ska vi inte avhända oss.

Men den frihet som Sverige har i dag att arbeta för fred och bättre levnadsvillkor åt jordens människor, den enastående friheten måste vi bära.

Källa
Hämtat från Sara Lidman-arkivet på Umeå universitetsbibliotek (2024-03-27)

URI
https://www.svenskatal.se/tale/sara-lidman-tal-vid-opinionsmote-mot-svensk-atombomb